

**МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО**

**ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ОБОРОНИ
УКРАЇНИ**

1 (48) / 2017

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Рекомендовано
до друку вченою радою Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського
Протокол № 6 від 29 травня 2017 р.

Київ – 2017

Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. – К.: НУОУ, 2017. – Вип. 1 (48). – 285 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Алещенко В. І. – доктор психологічних наук СНС;
Воляннюк Н. Ю. – доктор психологічних наук, професор;
Барко В. І. – доктор психологічних наук, професор;
Корольчук М. С. – доктор психологічних наук, професор;
Ложкин Г. Н. – доктор психологічних наук, професор;
Осьодло В. І. – доктор психологічних наук, професор;
Сафін О. Д. – доктор психологічних наук, професор;
Стасюк В. В. – доктор психологічних наук, професор;
Тополов Є. В. – доктор психологічних наук;
Вітченко С. О. – доктор педагогічних наук, професор;
Кучерявий А. О. – доктор педагогічних наук, доцент;
Свистун В. І. – доктор педагогічних наук, професор;
Ягупов В. В. – доктор педагогічних наук, професор;
Сидоров С. В. – доктор історичних наук, доцент;
Шемаєв В. М. – доктор військових наук, професор;
Семон Б. Й. – доктор технічних наук, професор;
Богайчук В. Ж. – кандидат політичних наук, доцент;
Мулява В. Д. – кандидат філософських наук, доцент;
Пашинський В. Й. – кандидат юридичних наук, доцент;

РЕДАКЦІЯ:

Редактор – **Стасюк В. В.**, доктор психологічних наук, професор
Відповідальний секретар – **Богайчук В. Ж.**, кандидат політичних наук, доцент

Засновник – Національний університету оборони України

Виходить 6 разів на рік

Свідоцтво про державну реєстрацію збірника КВ № 16922-5692 ПР від 15. 07. 2010 р.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 22.12.2016 № 1604 збірник “Вісник Національного університету оборони України” визнано фаховим виданням у галузі психологічних наук.

Вид видання – збірник наукових праць

Сфера розповсюдження – загальнодержавна

Адреса редакції:

Київ-049, Повітрофлотський проспект, 28

Телефон для довідок: 271-06-23, 271-06-29

e-mail: vesniknuou.esy.es

© Вісник Національного університету оборони України

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського – 2017

ГЕНЕТИЧНО-ТРАНСПЕКТИВНИЙ ПІДХІД ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДґРУНТЯ ВИВЧЕННЯ ОПАНУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

У статті обговорено методичну проблему дослідження самодетермінації особистості в освітньому і життєвому просторі, визначено методичні складнощі аналізу систем, що самоорганізуються. Проаналізовано напрями розгляду опанувальної поведінки особистості у генетично-транспективному ракурсі, здійснено припущення, що вивчення життєвого простору особистості з точки зору психології можливе за умови орієнтації дослідження на реконструкцію самого процесу становлення досліджуваного феномена.

Ключові слова: опанувальна поведінка, життєвий світ, життєвий простір, самодетермінація, самоорганізація, транспектива.

В статье рассмотрена методическая проблема исследования самодетерминации личности в образовательном и жизненном пространстве, определены методические трудности анализа самоорганизующихся систем. Проанализированы направления обсуждения совладающего поведения личности в генетически-транспективном ракурсе, осуществлено предположение, что изучение жизненного пространства личности с точки зрения психологии возможно при условии ориентации исследования на реконструкцию самого процесса становления исследуемого феномена.

Ключевые слова: совладающее поведение, жизненный мир, жизненное пространство, самодетерминация, самоорганизация, транспектива.

Постановка проблеми. Генетично-транспективний аналіз виявляє перспективи, тенденції і спрямованість розвитку, приховані у власне цьому процесі від дослідника, який фіксує тільки факти, появи новоутворень, рахуючи їх проявом розвитку [6]. В цьому і полягає відмінність «процесу онтогенетичного розвитку» від «процесу становлення людського в людині», механізмом якого є самоорганізація суверенної особистості або самоорганізація «сполучених» (термін Л.С. Виготського) психологічних систем (мати і дитя, дитячо-доросла спільність тощо). Самоорганізація поєднує ідею скерованої в певному напрямку еволюції системи (результат утворення складніший за своїм системним змістом, ніж первинний матеріал) та ідею становлення – ускладнення системної організації в процесах взаємодії системи із середовищем, що має свої закономірності. Але досі категоріальний апарат живих систем, що саморозвиваються, не розроблений, і це створює складність засвоєння, прийняття нових ідей, хоча його варіанти й були генеровані у філософії задовго до того, як відповідні структурні характеристики цих систем стали предметом наукового дослідження (розробка Гегелем категоріального апарату, який виразив цілий ряд важливих структурних особливостей систем, які розвиваються історично).

Центральною ідеєю транспективного аналізу постає ідея системної детермінації, і в цьому полягає його специфічність, адже він являє собою аналіз, який розкриває історію

здійснюваних очікувань, аналіз, що виконує аналіз не руху, а аналіз у русі [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистість та її розвиток традиційно розглядалися на перетині двох осей – часу і простору. У вітчизняній літературі простір ідентифікується з соціальною дійсністю, соціальним простором, предметною дійсністю. Проблема простору і його психологічного трактування обговорювалася в роботах С.Л. Рубінштейна. Він пояснює її як проблему буття, світу та існування людини як діючого, впливаючого і взаємодіючого суб'єкта. Ця точка зору допускає можливість організації життєвого простору самою особистістю. Останнє визначається здатністю людини до встановлення різноманітних відносин з іншими людьми та глибиною цих відносин. Інша людина, відносини людей, їх вчинки як реальні «людські», а не «предметні» умови життя і є онтологією людського життя. Простір особистості визначається і її свободою, умінням вийти за межі ситуації, довільно керувати нею і власною поведінкою, розкрити свою справжню людську природу, іншими словами мати конструктивний опанувальний репертуар.

Учені – послідовники С. Д. Максименка (Ж.П. Вірна, Я.О. Гошовський, Г.В. Куценко-Лада, Н.В. Пророк, Н. В. Слободяник, Л.О. Шатирко та ін.) [2, 4, 8 та ін.] у ракурсі аналізу психологічних механізмів ментального досвіду, зокрема процесів оволодіння знаннями, уміннями і навичками ведуть мову про самодетермінацію

Питання психології

особистості в освітньому і життєвому просторі. Згадані науковці стверджують, що становлення (генеза) ментального досвіду як опанування, оволодіння ним відбувається як взаємодія таких процесів:

1. *дозрівання* – переважно біологічно детерміновані організмичні процеси та суто зовнішні умови, що впливають на ці біологічні процеси: первинно якість догляду за дитиною, перебування дитини в «інформаційно насиченому» та емоційно «благополучному» середовищі тощо.

2. *соціалізація* – полягає переважно в опануванні дитиною предметних та вербальних значень (наявність сформованості вербалізованого значення не означає автоматичного скасування його предметності; про «предметність» зазвичай кажуть, коли воно є довербальним – домовним за стадією розвитку дитини або і в принципі нелексикалізоване: це може бути образ, прототип, сценарій, схема, фрейм, концепт etc).

3. *інкультурація* – початок активного і селективного засвоєння культурних сенсів та формування («вироснування») своїх.

4. *самоавторизація* – самопокладання, самоавтентизація, самовизначення і т. д. «практики себе».

Звичайно, експериментально-генетично-транспективний метод можна розглядати і як «типовий» спосіб емпіричного вивчення особистості, однак попри те, що він і зорієнтований на те, щоб встановити, як ця унікальна система, що саморозвивається, створює свою власну цілісність, сама цілісність знову залишається «за дужками» і дослідник має добудувати її у власному мисленні, виходячи з конкретних і часткових результатів. Як відзначає С.Д. Максименко, існуюча різниця об'єктів вивчення і реальних дослідницьких цілей зумовлює різну логіку розгортання і технологію використання експериментально-генетичного і генетико-моделюючого методів [9].

Однак, за слушним твердженням автора цього методу, експериментально-генетичний метод не використовувався і не може використовуватися для дослідження особистості як такої, однак ті реальні емпіричні результати, які отримані завдяки його застосуванню, теоретичні узагальнення, що здійснені в межах теорії розвивального навчання, дозволяють розглядати його у вигляді концептуального підґрунтя створення методу вивчення особистості. Лише завдяки цьому методу досліджено механізми виникнення і розвитку окремих вищих

психічних функцій: суб'єкт, застосовуючи/створюючи спеціальні засоби, привласнює загальнолюдські здібності, що існують в соціальному оточенні у вигляді опредметнених проявів інших суб'єктів, і перетворює їх у власні здібності як вищі психічні функції [9]. Отож прийоми, способи, засоби і методи опанувальної поведінки особистості можна трактувати крізь призму експериментально-генетично-транспективного підходу, коли внаслідок онтогенезу людина привласнює, суб'єктивізує певну систему цінностей, набуває ідентичності у межах певної аксіологічної системи у часовому розгортанні.

Метою статті є обґрунтування і аналіз можливостей генетично-транспективного підходу як концептуального підґрунтя для вивчення опанувальної поведінки особистості.

Результати дослідження. На психологічному рівні, в основі якого лежить принцип самоорганізації, людина поєднується зі світом – з одного боку, з іншого – відбувається процес внутрішньої гармонізації, тим самим сприяючи цілісність людини, її життєвого світу. Життєвий світ людини перебуває в постійному розвитку, і лише через діяльність людина може втримати цілісність. Власне, за О.М. Леонтьєвим, на психологічному рівні людина виступає «суб'єктом діяльності». Усвідомлення себе людиною відбувається через взаємодію двох соціальних рівнів, але особистісний рівень «Ми» можливий лише в межах рівня «Я», через усвідомлення людиною того, що її діяльність має соціальне спрямування, або ж направлена на саму себе [6, с.136]. Будучи психологічною системою, людина є також системою нададаптивною, тобто такою, що володіє здатністю до самотрансформації, самоорганізації.

Життєвий світ людини містить в собі ціннісно-змістовий вимір, що формується в результаті життєвого досвіду і потенції системи. Кожна окремо взята точка життєвого світу є «сукупністю часу», тому життя людини вимірюється не тривалістю її існування, але наповненістю конкретно-історичним змістом діяльності, через яку людина творчо освоює об'єктивний світ, здобуваючи і організуючи при цьому власний духовний досвід. Без наявності життєвого світу, що розкриває цілеспрямованість життєдіяльності людини, зникають і час, і цінності. Бо лише через цілеспрямовані, наповнені змістом дії можна сформувати свій життєвий світ, робити

Питання психології

духовне сходження. Натомість, безглузде витрачання часу призводить до знищення цінностей минулого та майбутнього [1], позбавлення поступового історичного ходу.

Життєвий світ особистості також можна розглядати як форму самобуття в об'єктивному світі, який має необмежені можливості. «Я» людини – нерозривна частка її буття, і тому питання, які стосуються взаємозв'язку людини і буття, життєдіяльності, є беззмисловими. На сьогоднішній день психологія розуміє людину як ціле, систему. Таке розуміння вимагає виключення абсолютно первинного та абсолютно вторинного, і змушує обирати одночасно два протилежні рухи. Трансцендентна людина здатна саморозвиватися, постійно виходити за межі себе, рухатись із сьогодення в майбутнє, самоорганізовуватись. Такий вихід за межі себе не є запереченням власної сутності, натомість є реалізацією цієї сутності, сутності духовної, яка не існує споконвіку, але обумовлена історично і соціально. Соціально, проходячи процес індивідуалізації, отримує своє вираження через здатність існувати в розвитку. Ця природа «передається у спадок» особистості в процесі індивідуалізації соціального, настільки, наскільки дозволяє її індивідуально-психологічна особливість [7].

Транспективний аналіз дозволяє здійснювати реконструкцію моментів, стадій, просторів, у яких можливість перетворюється на дійсність. Ми додаємо сюди «силу і потенцію можливості», стратегії опанувальної поведінки як систему, як підхід до взаємодії особистості із оточуючим життєвим простором, який є рушійним механізмом саморозвитку «живої системи» у певному напрямку. Разом з тим цей аналіз припускає аналіз поперечних зрізів, розглядаючи їх як навмисно зупинені моменти постійного процесу, який існує для саморозвитку системи. Моменти штучно «зупиняються» не лише з метою виявлення новоутворень, але, найперше, з метою виявлення тенденцій становлення як потенцій, які формуються в русі і у ньому ж знаходять силу на своє здійснення. Саме за рахунок цього механізму і можливо говорити про дослідження «генези» процесу, що нескінченно розгортається у часі та просторі.

Основне настановлення транспективного аналізу – це процес становлення, без якого стає неможливим вивчення відкритих систем, які самоорганізуються. Самоорганізація розглядається нами не в якості пасивного

прийняття чужого способу життя, яке потребує лише пристосування, адаптації. Натомість, самоорганізація постає як активне створення нового способу життя, неможливе без процесу перекоustruвання власного життєвого світу, що включає в себе як результати духовної роботи (нові змісти й цінності життя), так і нові умови життя, нові форми, способи поведінки. Особистість, таким чином, розуміється як цілісна психологічна система, що має здатність до самоорганізації та виходить за межі сьогодення до бажаного майбутнього.

Застосування такого підходу вимагає розгляду життєвого світу як функції життя людини. Без нього неможливо уявити сучасний період розвитку психології, коли зона пошуку онтології психічного потребує розширення чи винесення за межі нервової системи, або навіть за межі фізичного тіла людини до сфери її активності, поведінки, діяльності, вчинків, іншими словами, винесення в світ [5, с. 20]. Таким чином, транспективний аналіз відкриває можливість транспонувати ідею функціональності, ідею хронотопа на ґрунт психології.

Яким чином відбувається становлення такої системи, системи, що не просто розвивається, але самоорганізовується, тобто перебуває в режимі прогресивного ускладнення, здійсненого і потенційно можливого перетворення, трансформації? Найперше, самоорганізація вимагає від людини розуміння змісту і цінності своїх дій. Вирішення важливих завдань, прийняття рішень, здійснення виборів є неможливими без зупинки на життєвому шляху, а для цього особистість повинна зайняти певну позицію, яка буде визначальною у сприйнятті ситуації, підході до розв'язку проблеми. Позиція у свою чергу, окреслюється життєвим світом людини, який не є статичним, бо впливає з постійно присутнього протиріччя між образом світу та способом життя людини. Таким чином, буття «життєвого світу людини» у тому, що Л.С. Виготський називав «здійсненням» [3].

У генетично-психологічному ракурсі опанувальну поведінку доцільно розглядати як системне урізноманітнення діяльності щодо людини з метою розуміння основних ліній її свідомості та організації самого процесу розуміння в першу чергу для того, щоб сформувані якісно нові конструкції самоусвідомлення щодо необхідності опанування жаданими об'єктами, станами чи ситуаціями.

Питання психології

У глибинному контексті ідеї неперервного розвитку опанувальну поведінку особистості потрібно розглядати як двоякий внутрішньо-зовнішній генезис знань і діяльності, умінь і навичок. У складних процесах проектування розвитку обов'язково слід враховувати дуже важливу роль для успішного опанування як заданих зовні форм, способів і механізмів свідомості, так і розгортання внутрішньої генези форм свідомості / самосвідомості та їхніх трансформацій і взаємопереходів. Реальне включення особистості в різні предметності і стани передбачає сформованість внутрішньо психологічних підстав: 1) детальне і повномірне осмислення актуальної ситуації розвитку; 2) вироблення готовності до змін та накреслення перспектив для набуття подальших нових тотожностей на рівні особистісних статусно-рольових пріоритетів, опанувально-поведінкових моделей, патернів міжособистісної комунікації тощо.

Загалом, важливим положенням є те, що експериментально-генетичне дослідження передбачає виокремлення змістовної одиниці аналізу в просторі певної реальності як феномена, який є наслідком і результатом опредметнення вищих психічних функцій значної кількості людей в історичному масштабі (координаційна тяглість змістово-функціональної ланки: онтогенез – історіогенез – філогенез). Унаслідок цього зауважуємо певне своєрідне «переведення» даного матеріалу у форму навчального факту. Відбувається привласнення його у вигляді конкретної (наприклад, учбової) задачі як засобу вирішення конкретної (наприклад, навчальної) проблеми.

С.Д. Максименко вважає, що результатом такого привласнення є виникнення нової психічної структури вищого рівня складності – одиниці свідомості, яка завдяки подвійному опосередкуванню визначає подальші процеси «вростання» індивіда в культуру, опосередковуючи їх зсередини.

Транспективний погляд припускає взаємозв'язок переживання людиною почуття реальності, дійсності та здатності сполучати об'єктивне та суб'єктивне, що є протилежними за своєю суттю. Важливим постає не наповнення суб'єктивного, але те, що визначає його рух. Такою детермінантною постає життєвий світ і простір людини, переживання реальності яких забезпечується виходом із сьогодення в майбутнє. Найважливішим інструментом формування життєвого світу є психіка, що функціонує на принципі

продукування новоутворень та інтегрує суб'єктивне об'єктивне. Порушення такої здатності призводить до «згортання» майбутнього, втраті відчуття задоволення, до самотності або ностальгії, а зрештою до соціальної чи навіть фізичної смерті. Відзначимо, що процес становлення просторової організації життєвого світу сприяє структуризації переживань, пам'яті, мислення, уяви, направляючи їх і обумовлюючи формування психологічних новоутворень у ситуації «тут і зараз», що є регуляторами зазначених процесів, таким чином визначаючи змістовне мотиваційне утворення, зміну образу світу, способу життя, способу самоорганізації системи, способу опанування собою і ситуацією. Як результат, механізми самоорганізації психологічної системи вдосконалюються.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Зазначене дозволяє зробити висновок, що в залежності від особливостей процесу становлення просторово-часової організації життєвого світу існують різні способи самореалізації людини; її життєвий світ виникає і функціонує як інтегральне психологічне новоутворення, забезпечуючи стійкість і спрямованість функціонування психологічної системи і, як наслідок – відтворення акту життя в наступний момент часу; життєвий світ як продукт усієї психологічної системи в ранньому онтогенезі виступає як «сполучена психологічна система» [3].

Можна припустити, що вивчення життєвого простору особистості з точки зору психології можливе за умови орієнтації дослідження на реконструкцію самого процесу становлення досліджуваного феномена. Його не можна «зупинити» для вивчення; про нього не можна довідатися з інтроспективних звітів або протоколів опитувань. Необхідним є дослідження предмету як моменту загального руху в сукупності системних організаційних форм, які постійно ускладнюються.

По суті, у віднайденні динамічної, урухомлюючої першопричини опанувальної поведінки особистості, що і є перспективною подальшої роботи у даному напрямку, слід робити основний акцент на виявленні в механізмах функціонування свідомості остаточної множини таких сутнісних, ейдетичних або категорійних універсалій світоусвідомлення які дали б змогу трансформувати об'єктивність світу в предметні форми генетичного самоконститування суб'єкта.

Питання психології

Список використаних джерел

1. Бахтин М.М. К рефлексии поступка / М.М. Бахтин // Философия и социология науки и техники. Ежегодник 1984–1985. – М., 1986. – С. 80-160.
2. Вірна Ж.П. Життєво-стильовий концепт мотиваційно-сислової регуляції: професійна методологія і практика / Жанна Петрівна Вірна // Психологія і суспільство. – 2009. – №4. – С. 191-201.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1982. – Т.1. – 488 с.
4. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: монографія / Ярослав Гошовський. – Дрогобич: Коло, 2008. – 480 с.
5. Зинченко В.П. Гипотеза о происхождении учения А.А. Ухтомского о доминанте [Текст]: [К 125-летию А.А.Ухтомского. Физиолог] / В.П.Зинченко // Человек. – 2000. – № 3. – С. 6-20.
6. Ключко В.Е. Самоорганизация в психологических системах: проблемы становления ментального пространства личности (введение в транспективный анализ) / В.Е. Ключко. – Томск: Томский гос. ун-т, 2005. – 174 с.
7. Ключко В.Е. Самореализация личности как проявление самоорганизации в психологических системах / В.Е. Ключко, Э.В. Галажинский. Самореализация личности: системный взгляд. – Томск: Изд-во Томского университета. 1999. – С. 65-144.
8. Куценко-Лада Г. В. Філософсько-психологічний абрис проблеми взаємовідносин людини та світу (С.Л. Рубінштейн) / Г. В. Куценко-Лада // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Вип.5. Психологічні науки. – Т.2 / ред.: С. Д. Максименко, Н. О. Євдокимова. – Миколаїв: МДУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – С. 163-170.
9. Максименко С.Д. Основи генетичної психології: навч. посібник / Максименко С.Д. – К.: НППЦ Перспектива, 1998. – 220 с.

References

1. Bakhtyn M.M. K refleksyy postupka / M.M. Bakhtyn // Fylosofyya y sotsyolohyya nauky y tekhnky. Ezhegodnyk 1984–1985. – M., 1986. – S. 80-160.
2. Virna Zh.P. Zhyttyevo-styl'ovyy kontsept motyvatsiyno-smyslovoi rehulyatsiyi: profesiynna metodolohiya i praktyka / Zhanna Petrivna Virna // Psykholohiya i suspil'stvo. – 2009. – #4. – S. 191-201.
3. Выготский Л.С. Sbranye sochynenyu: v 6 t. / L.S. Выгот'skiy. – M.: Pedahohyka, 1982. – T.1. – 488 s.
4. Hoshovs'kiy Ya. Resotsializatsiya depriyvanoyi osobystosti: monohrafiya / Yaroslav Hoshovs'kiy. – Drohobych: Kolo, 2008. – 480 s.
5. Zynchenko V.P. Hypoteza o proyskhozhdenny uchenyya A.A. Ukhtomskoho o domynante [Tekst]: [K 125-letyyu A.A.Ukhtomskoho. Fyzyoloh] / V.P.Zynchenko // Chelovek. – 2000. – # 3. – S. 6-20.
6. Klochko V.E. Samoorhanyzatsyya v psykholohycheskykh systemakh: problemy stanovlenyya mental'noho prostranstva lychnosty (vvedenye v transspektyvnyy analiz) / V.E. Klochko. – Tomsk: Tomskyy hos. un-t, 2005. – 174 s.
7. Klochko V.E. Samorealyzatsyya lychnosty kak proyavlenye samoorhanyzatsyy v psykholohycheskykh systemakh / V.E. Klochko, Э.В. Halazhynskyy. Samorealyzatsyya lychnosty: systemnyy vz'hlyad. – Tomsk: Yzd-vo Tomskoho unyversyteta. 1999. – S. 65-144.
8. Kutsenko-Lada H. V. Filososf'sko-psykholohichnyy abrys problemy vzayemovidnosyn lyudyny ta svitu (S.L. Rubinshteyn) / H. V. Kutsenko-Lada // Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho univertsytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho: zbirnyk naukovykh prats'. – Vyp.5. Psykholohichni nauky. – T.2 / red.: S. D. Maksymenko, N. O. Yevdokymova. – Mykolayiv: MDU im. V.O. Sukhomlyns'koho, 2010. – S. 163-170.
9. Maksymenko S.D. Osnovy henetychnoyi psykholohiyi: navch. posibnyk / Maksymenko S.D. – K.: NPT's Perspektyva, 1998. – 220 s.

Korniyenko I. O., candidate of psychological sciences

GENETIC TRANSPECTIVE APPROACH AS A CONCEPTUAL BASIS OF COPING BEHAVIOR STUDY

The methodical problem of self-determination of personality in educational and living space is discussed in the article. Methodological difficulties of the analysis of self-organizing systems are determined. The directions of the discussion of coping behavior in a genetically-transpective paradigm are analyzed. It is stated that in the deepest context, the ideas of continuous development coping behavior should be regarded as a double internal-external genesis of knowledge, activities, skills and abilities. The basic idea of a transpective analysis is the process of development, without which it becomes impossible to study self-organizing open systems. Assumption that the study of the person's living space from the point of view of psychology is possible considering that the study should take into the account the reconstruction of the very process of development of the phenomenon is made.

Key words: coping behavior, life world, living space, self-determination, self-organization, transpective.